

Í danska blaðnum Weekendavisen, sigur Jonathan Motzfeldt, landsstýrisformaður, í samband við AIDS tilburðin í Grönlandi, at teir taka hetta í álvara. Hann heldur persónliga, at tað er neyðugt at gera vart við, at sjúkan er komin hagar.

Tom Høyem, grönlands-málaráðharri, sigur, at grönlandingar eru bangnir fyri AIDS, av teirri orsök, at í Grönlandi er «omfatende promiskuitet» (samlega við ymsum, sum best ber til), serliga tí AIDS í flestu forúm smittu við samlegu.

Kynssjúku tilburðir í Grönlandi eru 100 ferðir hægri enn í Danmark, sigur Inga Lind, yvirlæknin á Statens Seruminstitut.

Í yvirlitinum sæst, at í 1983 høvdu 24 pst. av íbúgvunum í Grönlandi syfilis ella gonorré, t.v.s. heili 12.679 fólk av samlaga íbúgvatalinum, sum er 51.903.

Fyri at sleppa undan, at AIDS sjúkan gerst umfarssótt í Grönlandi, er neyðugt við upplýsing og aftur upplýsing, siga teir serkønu.

Higartil hevur landslæknin í Grönlandi bert skrivað eina grein um sjúkuna, sum hevur staðið í tveimum bløðum og er lisin upp í grönlandska útvarpinum.

Fyri at fáa yvirlit yvir, hvussu nógv fólk í Grönlandi eru smittað av AIDS virus, verður í lotuni gjørd ein granskingarskipan í samstarvi við heilsustýrið og Statens Seruminstitut í Danmark, sigur landslæknin í Grönlandi. M.a. verða allir gonorré sjúklingar kannaðir fyri AIDS antieveni.

Upplýsing og hýtir

Tað er millum homoseksuellar menn, at AIDS higartil hevur rakt meinast og einasti uggi í Grönlandi er nú, at homoseksualitetur ikki er vanligur millum grönlandingar.

Børge Jensen, hjálparlæknin á Statens Seruminstitut, sum er serkønur í kynssjúkum í Grönlandi, sigur, at homoseksualitetur í Grönlandi er lítill ella eingin — kanska tí útboðið til báðar síður er so stórt. Hann heldur, at AIDS umfarssóttin kann fyrirbyggjast, um fólk fáa upplýsing.

Hann sigur: — Mangan verður tosað um, hvussu grönlandingar týggja sær við kynsligum sambandi til ymsar síður, men vit mugu hava í huga, at sosialu og figgarligu umstøður teirra eru vána-ligar. Børge Jensen heldur ikki, at danir, sum liva á sama sosiala støði sum grönlandingar, eru petti

Tann litla pyramidan á myndin høgrumegin, visir talið av AIDS smittaðum 11. september í ár í Danmark. Ovast: 50 fólk hava AIDS ella eru deyð av sjúkuni. Næsta striku-mynd á pyramiduni: 500 fólk hava AIDS sjúkra-eyðkenni. Niðast: Í minsta lagi 5.000 fólk eru smittað av AIDS virus. Stóra pyramidan visir meting, hvussu stórt talið av sjúklingum verður um fimm ár, grundað á eina enska skipan um AIDS tilburðir.

betri.

— Nú eru útlit til at sosialu umstøðurnar hjá grönlandinum batna stórliga, og tí er eisini møgult at broyta seksu-ella mynstrið hjá teimum.

— Faa vit fólk at skilja, at AIDS er livshættislig sjúka og at tað tí er neyðugt at nýta hýt, tá fólk hava samlegu, umframt at leggja teimum í geyma, at ikki er rætt við so nógvum sambandi til ymsar síður, so slepst burtúr hesum trupuleikum, sigur Børge Jensen. Hann visir eisini á Føroyar sum fyridømi í royndini at basa kynssjúkum!

— Í Føroyum gjørdist syfilis ikki umfarssótt á sama hátt sum í Grönlandi, tí blóðroyndir vórðu tiknar av øllum, eins og fólk finga hollan stuðul og upplýsing, sum gjørdi, at tey góvu sjúkuni gætur.

Ongar reglur fyri AIDS

Í grannalondum okkara tjakast myndugleikar og serkønur um, hvussu skal berast í bandi, til tess at basa AIDS sjúkuni.

Sværíki hevur við lóg lýst AIDS sum kynssjúku. Lógin ásetur fólk at verða kannað fyri AIDS, um illgruni er til staðar, at tey eru smittað. Hetta verður sett í verk 1. november í ár.

Í serligum føri heimilar lógin at tvingulsavbyrgja smittuberarar.

Teir serkønu eru ikki samdir um hessa lóg. Viggo Faber, professari á Ríkishospitalinum í Svøríki, heldur ikki at tað er rætt at flokka AIDS undir lógina sum kynssjúkur:

— Vit fáa fleiri fólk til kanningar, um tey koma

sjálvboðin, tí fólk fara ikki av sær sjálvum til kanningar, um tey vita, at tey verða skráset.

Axel Perdrup, professari í Danmark, heldur tvørturimóti, at reglur mugu gerast hesum viðvikjandi. Hann var m.a. við til at gera kynssjúkulo-gina í 1973.

Neyðugt við skráseting

Hann sigur: — Eg skilji ikki, hvi Sundhedsstyrelsen drálar við at geva til-mæli til innanríkis-má-laráðið um AIDS, at sjúkan skal undir kynssjúkulóg-iona. Tað er neyðugt við bráðfeingis reglum, um tað skal eydnast at fyrirbyrgja hesum, aðrenn sjúkan breiðir seg. Fólk ræðast smittuna, og her kundu vit gjørt, sum av-talað er við Landsfelagið 1948 (Bøssernes og de lesbikes sammenslutning) — nevniliga eina gentle-man-avtalu, at ein ikki nýtist at upplýsa navn og CPR-nummar, fyri at fáa eina kanning.

Ib Bygbjerg, hjálparlæknin á umfarssjúku-deildini á Ríkishospitalinum, har flestu AIDS sjúklingarnir liggja, sigur: — Tað er ikki neyðugt at uppgæva navn og CPR-nummar, men tað er neyðugt við skráseting so vit kunnu miðsavn tilfarið. Vit mugu hava yvirlit yvir, hvør verður AIDS smittaður. Vit mugu eisini vita kynið á sjúklinginum eins og um viðkomandi er homo-seksuellur, skøjja, narko-manur ella bløðari.

AIDS er deyðilig sjúka

Fólk, sum hava fingið

smittuna, kunnu ikki ganga millum onnur, uttan at fáa vissu fyri hesum, og uttan at heilsu-myndugleikarnir vita tað. Skal tað eydnast at basa AIDS umfarssóttini, mugu vit gera reglur fyri hesum.

Umframt hetta, so er neyðugt at ein skráseting verður sett í verk viðvikjandi smittuberarum, so

Framhald av forsiðuni

konti, sum fólk flest hava gjøgnum peningastovn. Her krevst ein sáttmáli við Landsstýrið, aðrenn vit kunnu veita hesa tæ-nastu, men tað eru vit ikki komnir til enn.

Hvussu nógv vænta tit at fáa í innlán árliga?

— Vit hava partapening, sum er 7 mill. krónur. Har-næst hava vit gjørt fram-tíðarátlan, sum sigur, at vit fáa 150–200 mill. krónur í innlán fyri 1986.

Helgi Fossadal sigur, at innlánsvirksemið longu er byrjað, og at vit hava fingið góð viðskiftafólk. Hann vil kortini ikki upplýsa, hvussu nógvir pengar, talan er um.

Tú segði í tíðindunum, at Fossabankin varð stovnað, at ávíst samstarv fór at verða við danskan pen-ingastovn. Hvønn?

— Sjálvsagt er neyðugt við samstarvi við Dan-mark, tí flestu handilsav-talur eru millum Føroyar og Danmark. Tó vil eg við-merkja, at P/f Holding hevur aktumajoritetin í Fossabanknum og sostatt eru pengarnir á føroysk-um hondum. Allir peningastovnar hava samband við ein banka í útlánum, — eisini Týsklandi, Norðurlond og Bretland. Tað fara vit eis-

vit betur eru før fyri at vita, hvar tørvur er á stuðli millum samfelags-bólkarnar. Vit kunnu tá betur verja tey og gera tiltøk, so sjúkan ikki breiðir seg, eins og tað hevði givið serkønum inn-lit í, hvussu sjúkan mynd-ar seg.

— Tað er so lógíð við AIDS sjúkuni, at hon ikki verður tikin meira í

álvara.

Við lóg og skráseting hava vit roynt at bast syfilis og gonorré sjúk-unum, sum ikki elva til deyða.

Kortini verður einki gjørt við AIDS, tó at hon er deyðilig!

Dagny

ini at hava.

— Vit eru tó ikki lidnir við fyrireikingararbeiðið, og tí kann eg ikki upplýsa, hvønn banka í Danmark, talan verður um. Tó kann eg siga, at vit fara at hava samstarv við tveir pen-ingastovnar í Danmark.

Tað ljóða sum tað nú verður lættari at verða lánari í Føroyum. Hevði tað verið gjørligt, um Fossabankin ikki kom?

— Ein ávis kapping er ikki verri. Tá fáa við-skiftafólk sjálvsagt betri tæ-nastu.

Um allir bankar nýttu somu stavsskipan. Hevði tað verið neyðugt við fleiri bankum?

— Nei, tað hevði ikki verið neyðugt.

Fyrisitingarlig starvs-skipan, sum verður nýtt nú, kundi verið ódyrari og sostatt komið viðskifta-fólkum til góðar.

Faa allir lánarar í Foss-banknum somu sømdir — eisini um ein eigur millión í bankanum ella ein persónur, sum skal hava 100.000 krónur til byggilán?

— Okkara politikkur verður at geva somu tæ-nastu til øll viðskiftafólk. Spurningurin er bert, hvussu hetta kann gerast. Sjálvsagt eru allir lán-

arar ella viðskiftafólk ikki eins, tað vildi verið burtur-við at sagt tað, men Foss-bankin vil tó kortini gera sitt besta til, at øll fáa somu sømdir — ið hvussu so er eins góðar ella betri enn tær, sum fólk hava fingið higartil.

Tey seks fólkini, sum skulu mynda Fossabankan, eru sett í störv at byrja 1. januar 1986. Tvey fólk fara at starvast innan út-lán, tvey fólk innan uttan-landsflytingar og eitt fólk til fyrisitingina.

Heini Nygaard Olsen, lærari, er valdur til fyribils stjóra.

Helgi Fossadal vil ikki upplýsa, hvør stjórin verður, tá Fossabankin fer til verka.

Hondina á hjartað. Er hetta ikki Dávid og Gol-iath innan føroyska bankaheimin?

— Um tú heldur tað, so vil eg viðmerkja, at Dávid eins og í bíbliusøguni er sterkur, sigur Helgi Fossadal og brosar.

— Álvara tos, vit hava fingið so góða undirtøku og kenna okkum á so hald-góðum støði, at vit ikki ivast í, at Fossabankin eisini fær rúmd framyvir, sigur Helgi Fossadal at enda.

Dagny

